

Model wspierania rozwoju NGO z obszarów wiejskich i małych miast woj. pomorskiego

Niniejsze opracowanie powstało w ramach projektu "Pozarządowy Manager" sfinansowanego ze środków Narodowego Instytutu Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030

POZARZĄDOWY
MANAGER

Wprowadzenie

Model wspierania rozwoju NGO jest efektem prac grupy eksperckiej podczas sprintu rozwojowego zrealizowanego w czerwcu 2026 r. w województwie pomorskim.

Sprint rozwojowy jest precyzyjnie zaplanowaną i ograniczoną czasowo formą pracy eksperckiej, ukierunkowaną na analizę konkretnych wyzwań oraz przygotowanie praktycznych propozycji działania.

Zaletą tej metody jest możliwość szybkiego dojścia do użytecznych rezultatów, które mogą zostać następnie wdrożone jako element szerszego przedsięwzięcia.

W trakcie sprintu przeprowadziliśmy autorską diagnozę sytuacji początkujących i rozwijających się organizacji pozarządowych z małych miast oraz obszarów wiejskich województwa pomorskiego.

Na tej podstawie wskazaliśmy najbardziej adekwatne metody i narzędzia wzmacniania lokalnych NGO, a następnie opracowaliśmy kompleksowy model wsparcia ich rozwoju.

Współautorkami i współautorami niniejszego opracowania, a zarazem ekspertkami i ekspertami uczestniczącymi w sprintcie są:

Marta Dietrich, Fundacja RC z Gdańska

Alina Fegler-Kotkiewicz, Stowarzyszenie Eduq z Lęborka

Patrycja Czawłytko, Centrum Inicjatyw Obywatelskich ze Słupska

Jerzy Boczoń, Fundacja RC z Gdańska

Piotr Dominiak, Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Dorzecze Słupi z Bytowa.

Sprint był realizowany przez LGD Partnerstwo Dorzecze Słupi w ramach projektu "Pozarządowy Manager"

1 Strategia i zarządzanie w sektorze NGO w małych miastach i na obszarach wiejskich

Ważne jest, aby w społecznościach lokalnych pojawiały się inicjatywy odpowiadające na potrzeby mieszkańców. Konstytucja RP nadaje wysoką rangę inicjatywom powstającym oddolnie, zgodnie z zasadą pomocniczości. Istotne jest zatem, aby aktywność mieszkańców raczej rosła, niż malała.

Należy więc postawić pytanie, jak wspierać społeczności lokalne, aby nie traciły swoich i tak ograniczonych zasobów, lecz wzmacniały je możliwościami, kompetencjami i zaangażowaniem mieszkańców oraz aktywnych obywateli.

Powstawanie lokalnych NGO.

Cel: zwiększenie liczby organizacji działających na rzecz społeczności lokalnych.

Organizacje pozarządowe, tworzone oddolnie wokół określonej sprawy, powstają zazwyczaj nie z wyrafinowanego myślenia o „interesach”, lecz z mniej lub bardziej uświadomionej potrzeby własnego środowiska: rodzinnego, sołectwa, gminy albo z osobistej potrzeby zaangażowania.

Podmioty takie są, a raczej powinny być, podstawowym elementem systemu społecznego i ważnym partnerem lokalnych władz w zaspokajaniu ujawnionych potrzeb oraz rozwiązywaniu lokalnych problemów.

Organizacje te uzupełniają często dość skromną lokalną ofertę usług społecznych, a niekiedy wręcz ją kreują, znacząco poszerzając możliwości działania w danej społeczności.

Dlatego każda inicjatywa obywatelska, szczególnie jeśli przyjmuje postać formalnej struktury posiadającej osobowość prawną, powinna być traktowana jako racjonalne wskazanie obszaru wymagającego zainteresowania i ewentualnej interwencji.

Nie chodzi oczywiście o to, aby każde pojawiające się zadanie realizowały bezpośrednio lokalne władze. Chodzi raczej o to, aby poprzez odpowiednio zaprojektowane wsparcie wzmacniać inicjatywy wskazane i podjęte przez mieszkańców. Z tej perspektywy odmowę współpracy z organizacją obywatelską albo nieuzasadnione ograniczanie jej działalności należałoby oceniać w kategoriach zaniechania, z możliwością oszacowania strat wynikających z takiego braku działania.

1 Strategia i zarządzanie w sektorze NGO w małych miastach i na obszarach wiejskich

Zrozumiałe są czasem obawy osób odpowiedzialnych w samorządzie za realizację określonego zadania lub współpracę z lokalnymi partnerami społecznymi. Dotyczą one zwłaszcza gotowości małych organizacji, szczególnie nowych, do realizacji powierzonych zadań. Odpowiedzialność za efekt końcowy, zwłaszcza przy wydatkowaniu środków budżetowych, spoczywa bowiem również na podmiocie zlecającym.

Traktując jednak aktywność i zaangażowanie mieszkańców w działalność organizacji pozarządowych jako istotne dobro oraz element budowania lokalnego potencjału, należy podejmować działania wzmacniające te organizacje zarówno pod względem merytorycznym, jak i instytucjonalnym. Takie wsparcie powinno zwiększać szanse na przetrwanie danej inicjatywy w dobrej kondycji oraz przeciwdziałać wycofywaniu się mieszkańców z podjętej aktywności.

Przetrwanie lokalnych inicjatyw NGO.

Cel: wzmocnienie stabilności i bezpieczeństwa działania lokalnych organizacji pozarządowych.

Pierwszym i zasadniczym elementem tego wsparcia jest pomoc w zrozumieniu, jak działa lokalny system, jakie ma ograniczenia, ale także jakie stwarza możliwości w zakresie zaspokajania potrzeb mieszkańców.

Przykładem takiego narzędzia może być lokalny roczny program współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Równie ważna jest wiedza dotycząca uwarunkowań prawnych funkcjonowania organizacji pozarządowych oraz świadczenia usług na rzecz lokalnej społeczności.

Może się ona przyczynić do lepszego, bardziej świadomego, a przez to bardziej odpowiedzialnego podejmowania działań.

Znajomość podstaw prawnych, określających podstawowe uprawnienia i obowiązki, w tym obowiązki związane z prowadzeniem księgowości, zmniejsza ryzyko popełniania błędów. Pomaga także organizacjom realistycznie określić swoje faktyczne możliwości działania w konkretnych warunkach prawnych.

1 Strategia i zarządzanie w sektorze NGO w małych miastach i na obszarach wiejskich

Ważne jest, szczególnie na początku funkcjonowania organizacji, aby nie obciążać młodych podmiotów nadmiarem obowiązków z obszarów, które nie stanowią istoty ich społecznej działalności, choć ze względu na przepisy muszą być realizowane.

Ogromnym wsparciem dla młodych organizacji, ale także dla tych działających dłużej, lecz dysponujących skromnymi kadrami i ograniczonymi możliwościami finansowymi, byłoby odciążenie ich poprzez dostęp do zewnętrznej obsługi prawnej i księgowej.

Takimi, zazwyczaj profesjonalnymi kadrami oraz znacznym potencjałem organizacyjnym dysponują lokalne samorządy. Mogłyby one „podzielić się” tego typu usługami z organizacjami pozarządowymi, zdejmując z nich część trudnych obowiązków formalnych. Prawdopodobnie przełożyłoby się to na mniejszą liczbę błędów, a jednocześnie uwolniłoby zasoby organizacji, umożliwiając im większą aktywność w zakresie właściwych działań społecznych, usług lokalnych oraz rozwijania wolontariatu.

Szerzej rzecz ujmując, planowe tworzenie wspólnej infrastruktury dla całego lokalnego sektora pozarządowego byłoby bardzo istotnym wsparciem. Pozwoliłoby podnieść standard użytkowanych lokali i sprzętu, a jednocześnie znacząco obniżyłoby zarówno obciążenie budżetów poszczególnych organizacji, jak i ogólne koszty funkcjonowania trzeciego sektora.

Jednym z ważnych elementów takiej wspólnej infrastruktury może być lokalne centrum wsparcia. Łączyłoby ono dostęp do technicznego zaplecza potrzebnego do prowadzenia działań NGO z merytorycznym wsparciem w postaci doradztwa, szkoleń oraz wymiany doświadczeń.

Aby jednak znacząco podnieść jakość i trwałość działań organizacji pozarządowych, konieczne jest także podejmowanie działań rozwojowych.

1 Strategia i zarządzanie w sektorze NGO w małych miastach i na obszarach wiejskich

Rozwój zasobów NGO i wzmocnienie trwałości lokalnych usług.

Cel: rozwój potencjału lokalnego sektora organizacji pozarządowych.

Organizacje pozarządowe powstają często dość spontanicznie i zazwyczaj nie dysponują wieloletnimi planami rozwojowymi. W odniesieniu do tej części sektora, o której mowa w niniejszym opracowaniu, jest to zrozumiałe. Trudno oczekiwać od nielicznych, pracujących społecznie zespołów, że najpierw będą budowały, a następnie rygorystycznie realizowały wieloletnie strategie.

Jednocześnie pewna refleksja nad przyszłością, dotycząca planowanych działań, zarówno powtarzalnych, jak i nowych, staje się niezbędna przynajmniej w perspektywie jednego roku, a czasem dwóch lat, zwłaszcza ze względu na sposób finansowania działalności.

Organizacje, które przetrwały pierwszy etap funkcjonowania, a ich oferta znalazła odbiorców oraz pewien zakres wsparcia, powinny wykonać pracę polegającą na opisaniu najbliższego okresu, na przykład jednego roku, w formie planu działania.

Minimalnym rozwiązaniem może być swego rodzaju checklista zawierająca najważniejsze elementy planowanych działań. Powinna ona obejmować między innymi określenie partnerów, którzy mogą poszerzyć możliwości organizacji w realizacji jej misji i zaplanowanych zadań.

Opracowanie: **Jerzy Boczoń**

2

Finansowanie i odporność małych organizacji pozarządowych z obszarów wiejskich i małych miast województwa pomorskiego

Diagnoza

Małe organizacje pozarządowe z terenów wiejskich i małych miejscowości województwa pomorskiego pełnią ważną funkcję społeczną: budują lokalną aktywność obywatelską, integrują mieszkańców, organizują wydarzenia, odpowiadają na potrzeby sąsiedzkie i często reagują na kryzysy szybciej niż instytucje publiczne.

Jednocześnie ich potencjał finansowy i organizacyjny jest niski – opierają się głównie na pracy społecznej, wieloletniej pracy kluczowych liderów – „lokomotywy”, których nie ma kto zastąpić, akcyjnych wolontariuszach i relacjach nieformalnych.

Kluczowe problemy małych organizacji to brak fundraisingu, niewystarczające kompetencje w pozyskiwaniu środków finansowych oraz duże uzależnienie od dotacji jednostek samorządu terytorialnego.

Z raportu „Kondycja organizacji pozarządowych 2024” wynika, że połowa organizacji ma siedzibę na wsiach i w małych miastach do 50 tys.

mieszkańców, a 34% działa wyłącznie lokalnie, czyli na poziomie gminy lub powiatu.

Przeciętne roczne przychody organizacji w 2023 r. wyniosły 50 tys. zł, jednak tylko 35% organizacji posiada jakąkolwiek rezerwę finansową. Najczęstszym problemem pozostają trudności w zdobywaniu funduszy, wskazywane przez 72% organizacji, a 61% deklaruje brak osób gotowych do zaangażowania się w działania (źródło: Stowarzyszenie Klon/Jawor, „Kondycja organizacji pozarządowych 2024”).

Specyfika organizacji wiejskich pogłębia te wyzwania. Działają one najczęściej lokalnie, w skali gminy lub powiatu, a ich finansowanie opiera się głównie na najbliższym otoczeniu: samorządzie, mieszkańcach i lokalnym biznesie. Z jednej strony jest to szansa, bo JST są najbliżej lokalnych potrzeb, natomiast z drugiej strony powoduje uzależnienie od jednego źródła finansowania, konkursów, krótkich projektów i działań podporządkowanych regulaminom, a nie długofalowej misji organizacji.

2

Finansowanie i odporność małych organizacji pozarządowych z obszarów wiejskich i małych miast województwa pomorskiego

Diagnoza

Znaczenie tego tematu dla województwa pomorskiego potwierdza skala lokalnego sektora. **W regionie, według danych rejestrowych, funkcjonuje ok. 500 kół gospodyń wiejskich (KGW) oraz 567 ochotniczych straży pożarnych (OSP), czyli podmiotów szczególnie ważnych dla aktywności obywatelskiej i bezpieczeństwa społeczności wiejskich** (źródło: COIG, wykaz KGW, stan na 05.06.2026; COIG, lista OSP, stan na 20.04.2026).

Jednocześnie w rejestrze REGON w województwie pomorskim ujęto ponad 10 tys. fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych (źródło: Urząd Statystyczny w Gdańsku, „Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa pomorskiego 2025”), a GUS w badaniu o aktywnych organizacjach pozarządowych potwierdza znaczący udział KGW i OSP w strukturze trzeciego sektora (źródło: GUS, „Działalność organizacji pozarządowych w 2024 r.”).

Główne ryzyka dla małych NGO to: zależność od pojedynczych konkursów JST, brak środków na koszty stałe, brak umiejętności fundraisingowych, niska zdolność do planowania wieloletniego, brak prostych planów rozwoju i strategii, brak rezerw finansowych, niewielka liczba liderów i wolontariuszy oraz obciążenie biurokracją.

Obecny model zlecania zadań publicznych często wzmacnia logikę „zleceńobiorcy”, a nie partnera lokalnego rozwoju.

2

Finansowanie i odporność małych organizacji pozarządowych z obszarów wiejskich i małych miast województwa pomorskiego

Kierunki rozwoju

Podstawowym kierunkiem powinno być przejście od modelu „organizacja jako wykonawca zadania” do modelu „organizacja jako lokalny partner rozwoju i odporności społecznej”.

Oznacza to wzmacnianie małych NGO nie tylko poprzez konkursy projektowe, lecz także przez narzędzia finansujące ich podstawową działalność, tzw. core grant, rozwój instytucjonalny i gotowość do reagowania na kryzysy.

Małe NGO potrzebują prostych mechanizmów oraz finansowania kosztów administracyjnych, księgowych, prawnych i promocyjnych.

Ważnym kierunkiem jest również edukowanie JST, że wsparcie potencjału organizacji wzmacnia całą wspólnotę lokalną, a nie tylko pojedynczy podmiot.

Kolejnym kierunkiem jest dywersyfikacja źródeł finansowania oraz rozwój lokalnego fundraisingu.

Organizacje powinny stopniowo łączyć dotacje samorządowe, programy krajowe, środki lokalnych grup działania (LGD), mikrodotacje, darowizny od mieszkańców, współpracę z lokalnym biznesem, środki z 1,5% podatku oraz działalność odpłatną.

Ważne jest również budowanie odporności społecznej i organizacyjnej. Rządowy Program „Moc Małych Społeczności” wskazuje jako cel wzmacnianie odporności społecznej oraz zwiększanie potencjału lokalnych organizacji pozarządowych działających na obszarach wiejskich i w małych miastach (źródło: NIW-CRSO, Rządowy Program „Moc Małych Społeczności”).

2

Finansowanie i odporność małych organizacji pozarządowych z obszarów wiejskich i małych miast województwa pomorskiego

Cele rozwoju

Celem głównym jest zwiększenie odporności finansowej i organizacyjnej małych NGO z obszarów wiejskich województwa pomorskiego, tak aby mogły działać stabilnie, zgodnie z misją i potrzebami mieszkańców, a nie wyłącznie od projektu do projektu.

Cele szczegółowe:

- **zwiększenie kompetencji organizacji w zakresie finansowania** działań, fundraisingu, planowania budżetu, tworzenia rezerw finansowych i zarządzania ryzykiem;
- **zwiększenie liczby organizacji posiadających prosty roczny plan finansowy** i minimum trzy źródła przychodów;
- **stworzenie lokalnych mechanizmów wsparcia:** klubu fundaisera, punktu doradczego, bazy konkursów grantowych skierowanych do małych NGO czy bazy wzorów dokumentów;
- **rozwój partnerstwa NGO-JST-biznes-LGD**, opartego na współodpowiedzialności za społeczność lokalną;
- **odciążenie liderów** poprzez gotowe narzędzia, wsparcie księgowe, prawne i administracyjne.

2

Finansowanie i odporność małych organizacji pozarządowych z obszarów wiejskich i małych miast województwa pomorskiego

Metody działania

Wsparcie powinno mieć charakter praktyczny, lokalny i długofalowy. Kluczowe metody to:

- **indywidualna diagnoza finansowa NGO**, obejmująca analizę źródeł przychodów, określenie ryzyk i przygotowanie prostego planu finansowego;
- **indywidualne doradztwo dla NGO** – m.in. prawne, księgowe i administracyjne;
- **krótkie warsztaty z budżetowania**, pisanie wniosków i rozliczania działań;
- **mentoring oraz tutoring** dla liderów i liderów;
- **wspólne pisanie projektów**;
- **klub fundraisera**;
- **lokalne fora współpracy** z JST i biznesem;
- **grupy wsparcia liderów**, w tym grupy tematyczne dotyczące finansów.

Ważnym elementem powinno być także **testowanie rozwiązań finansowych** w małej skali, takich jak małe granty, regranting, bony aktywności czy lokalne fundusze wspierające działania społeczne.

Metody te powinny nie tylko uczyć pozyskiwania środków, ale też wzmacniać samodzielność, współpracę i gotowość organizacji do reagowania na kryzysy.

2

Finansowanie i odporność małych organizacji pozarządowych z obszarów wiejskich i małych miast województwa pomorskiego

Narzędzia rozwoju

Narzędzia powinny być proste, gotowe do użycia i dostosowane do małych organizacji, np.:

- karta diagnozy finansowej NGO lub checklista finansowa NGO;
- mapa źródeł finansowania;
- wzór rocznego planu finansowego;
- wzór oferty sponsorskiej;
- baza lokalnych darczyńców i firm;
- pakiet podstawowych dokumentów organizacyjnych;
- checklista rozliczania dotacji;
- prosty arkusz budżetu;
- dyżury doradztwa prawnego, księgowego i administracyjnego;
- kalendarz konkursów grantowych;
- lokalny newsletter grantowy;
- praktyczny poradnik „Jak rozmawiać z gminą i biznesem o wsparciu organizacji?”.

Na poziomie lokalnym warto rozwijać regranting, małe granty, bony aktywności, lokalny fundusz obywatelski, promocję 1,5%, fundusz wkładów własnych, wsparcie księgowe i prawne, bazę wiedzy oraz core grant na podstawowe koszty działania.

Uzupełnieniem mogą być narzędzia cyfrowe i AI, które odciążą liderów w prostych zadaniach administracyjnych, przygotowywaniu dokumentów i wyszukiwaniu źródeł finansowania.

Opracowanie: **Patrycja Czawłytko**

3

Rozwój kadr, liderów i wolontariatu w organizacjach pozarządowych województwa pomorskiego

Diagnoza

Kapitał ludzki stanowi najważniejszy zasób organizacji pozarządowych, jednak jednocześnie jest jednym z największych wyzwań rozwojowych małych i rozwijających się organizacji z obszarów wiejskich i małych miast województwa pomorskiego.

Działalność wielu organizacji opiera się na pracy jednego lub kilku liderów, którzy równocześnie pełnią funkcje zarządcze, organizacyjne, finansowe i projektowe. Powoduje to przeciążenie obowiązkami, ogranicza możliwość planowania strategicznego oraz zwiększa ryzyko wypalenia.

Istotnym problemem jest brak systemowego przygotowywania nowych liderów i planowania sukcesji. Wiedza oraz doświadczenie pozostają często w rękach jednej osoby, a odejście lidera oznacza zahamowanie lub zakończenie działalności organizacji.

Wolontariat, szczególnie w małych miejscowościach, nadal ma głównie charakter akcyjny. Organizacje rzadko posiadają przygotowane procedury rekrutacji, wdrażania, motywowania i rozwoju wolontariuszy.

Funkcja koordynatora wolontariatu najczęściej wykonywana jest intuicyjnie, bez możliwości potwierdzenia kompetencji i korzystania z jednolitych standardów.

Jednocześnie rosną wymagania związane z prowadzeniem organizacji – zarówno administracyjne, jak i prawne. Liderzy znaczną część swojego czasu poświęcają na przygotowywanie dokumentacji, prowadzenie ewidencji, komunikację i rozliczenia zamiast realizować działania statutowe.

Rozwój technologii cyfrowych oraz sztucznej inteligencji stwarza możliwość znaczącego ograniczenia tych obciążeń, jednak małe organizacje nadal rzadko korzystają z takich rozwiązań.

3

Rozwój kadr, liderów i wolontariatu w organizacjach pozarządowych województwa pomorskiego

Kierunki rozwoju

Model wspierania rozwoju kadr organizacji pozarządowych powinien koncentrować się na budowaniu trwałego potencjału ludzi tworzących organizacje, a nie wyłącznie na realizacji pojedynczych szkoleń. Oznacza to przejście od krótkotrwałego wsparcia do systemowego rozwoju kompetencji.

Kluczowe kierunki rozwoju:

- rozwój kompetencji liderek i zarządczych,
- budowanie systemu sukcesji oraz przygotowywanie nowych liderów,
- profesjonalizację zarządzania wolontariatem,
- stworzenie systemu walidacji i certyfikacji kompetencji koordynatorów wolontariatu,
- rozwój kompetencji cyfrowych oraz wykorzystania automatyzacji i sztucznej inteligencji w codziennym funkcjonowaniu organizacji,
- tworzenie lokalnych społeczności liderów opartych na współpracy, mentoringu i wymianie doświadczeń.

Cele rozwoju

Najważniejsze cele rozwojowe:

- zwiększenie potencjału kadrowego organizacji pozarządowych,
- rozwój kompetencji liderów oraz przygotowanie nowych osób do pełnienia funkcji zarządczych,
- ograniczenie zjawiska wypalenia i osamotnienia liderów,
- stworzenie systemu sukcesji w organizacjach pozarządowych,
- profesjonalizacja zarządzania wolontariatem,
- wdrożenie systemu potwierdzania kompetencji koordynatorów wolontariatu,
- zwiększenie wykorzystania nowoczesnych technologii i automatyzacji procesów w NGO,
- ograniczenie czasu poświęcanego na obowiązki administracyjne,
- wzmacnianie współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy organizacjami.

3

Rozwój kadr, liderów i wolontariatu w organizacjach pozarządowych województwa pomorskiego

Metody pracy

Model wsparcia powinien opierać się na połączeniu działań edukacyjnych, doradczych i wdrożeniowych.

Rozwój liderów

- indywidualny mentoring prowadzony przez doświadczonych praktyków sektora,
- szkoła liderów NGO obejmująca cykl warsztatów i pracę nad rzeczywistymi wyzwaniami organizacji,
- program „Lider Liderowi” oparty na wzajemnym uczeniu się organizacji,
- grupy mastermind i regularne spotkania wspierające liderów,
- job shadowing w dobrze funkcjonujących organizacjach pozarządowych,
- program sukcesji obejmujący identyfikację przyszłych liderów oraz przygotowanie ich do przejmowania odpowiedzialności.

Profesjonalizacja wolontariatu

- opracowanie regionalnego standardu zarządzania wolontariatem,
- przygotowanie programu szkoleniowego dla koordynatorów wolontariatu,

- opracowanie kwalifikacji rynkowej „Koordynator wolontariatu” funkcjonującej w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji, obejmującej walidację efektów uczenia się oraz certyfikację kompetencji,
- utworzenie regionalnej sieci certyfikowanych koordynatorów wolontariatu zapewniającej możliwość wymiany doświadczeń, superwizji i stałego doskonalenia.

Transformacja cyfrowa NGO

- praktyczne wdrażanie narzędzi automatyzujących codzienną pracę organizacji,
- szkolenia z wykorzystania sztucznej inteligencji w zarządzaniu organizacją,
- indywidualne doradztwo dotyczące wdrażania narzędzi cyfrowych,
- wymiana dobrych praktyk pomiędzy organizacjami wykorzystującymi nowe technologie.

3

Rozwój kadr, liderów i wolontariatu w organizacjach pozarządowych województwa pomorskiego

Narzędzia rozwoju

Rekomenduje się stworzenie regionalnego systemu wspierającego rozwój kadr, liderów i wolontariatu obejmującego:

- regionalny program mentoringowy dla liderów NGO,
- program sukcesji liderów,
- bazę mentorów i ekspertów dostępnych dla organizacji,
- regionalny standard zarządzania wolontariatem,
- kwalifikację rynkową ZSK „Koordynator wolontariatu” wraz z systemem przygotowania kandydatów, walidacji i certyfikacji kompetencji,
- regionalną sieć certyfikowanych koordynatorów wolontariatu,
- pakiet startowy dla liderów NGO obejmujący wzory dokumentów, checklisty, procedury oraz materiały edukacyjne,
- bibliotekę dobrych praktyk i platformę wymiany doświadczeń.

Rekomenduje się również stworzenie regionalnej platformy cyfrowej dla organizacji pozarządowych („NGO Box”), umożliwiającej automatyzację najczęściej wykonywanych czynności administracyjnych, w szczególności:

- zarządzania wolontariuszami (rekrutacja, dokumentacja, ewidencja godzin, generowanie zaświadczeń),
- dokumentacji projektowej,
- obsługi posiedzeń zarządu,
- komunikacji z członkami organizacji i uczestnikami działań,
- monitorowania terminów,
- przygotowywania raportów i zestawień.

Elementem platformy mógłby być regionalny asystent AI wspierający organizacje w przygotowywaniu dokumentów, wyszukiwaniu źródeł finansowania, tworzeniu materiałów informacyjnych oraz organizacji pracy.

Taki model zakłada przejście od okazjonalnego wsparcia do systemowego wzmacniania potencjału ludzi tworzących organizacje. Dzięki temu małe organizacje z obszarów wiejskich i małych miast będą mogły poświęcać więcej czasu na realizację swojej misji społecznej, a mniej na obowiązki administracyjne.

Opracowanie: **Alina Fegler-Kotkiewicz**

4 Współpraca, sieciowanie i rzecznictwo małych oraz rozwijających się NGO z obszarów wiejskich i małych miast województwa pomorskiego

Diagnoza

Małe i rozwijające się organizacje pozarządowe z obszarów wiejskich i małych miast często działają blisko mieszkańców, dobrze rozpoznają lokalne potrzeby i szybko reagują na problemy społeczne.

Ich potencjał opiera się jednak przede wszystkim na zaangażowaniu niewielkiej grupy liderów, wolontariuszy i nieformalnych kontaktów. **Współpraca między organizacjami ma najczęściej charakter okazjonalny, osobisty i niesformalizowany. Brakuje trwałych struktur sieciowania, aktualnych baz kontaktów, map zasobów oraz regularnych przestrzeni spotkań.**

Diagnoza kondycji małych NGO pokazuje, że obszary współpracy i sieciowania są oceniane bardzo nisko. Brakuje struktur współpracy, dominują relacje nieformalne i istnieje potrzeba tworzenia okazji do spotkań, takich jak pikniki NGO, gale wolontariatu czy lokalne wydarzenia integrujące sektor.

Organizacje często nie wiedzą, czym jest rzecznictwo i nie mają doświadczenia w reprezentowaniu własnych potrzeb.

W prezentacji dotyczącej potencjału pomorskich NGO podkreślono, że **organizacje rzadko działają w izolacji, ale ich partnerstwa często są codzienną wymianą zasobów, a nie trwałym systemem współpracy.** Samorząd lokalny i szkoły należą do najczęstszych partnerów, lecz relacje z administracją bywają asymetryczne. Brakuje czytelnych „punktów wejścia” do współpracy z instytucjami, a organizacje parasolowe i centra organizacji pozarządowych są szczególnie ważne na etapie startowym.

Problemem nie jest wyłącznie brak aktywności, lecz brak mechanizmów, które pozwalałyby przejść od pojedynczych kontaktów do trwałej współpracy i wspólnego rzecznictwa.

Organizacje często nie mają wiedzy o programach współpracy z NGO, radach działalności pożytku publicznego, komisjach konkursowych czy możliwościach konsultowania lokalnych polityk. **Rzecznictwo bywa postrzegane jako działanie konfliktowe, zarezerwowane dla dużych organizacji, a nie jako codzienna, partnerska rozmowa o potrzebach sektora.**

4 Współpraca, sieciowanie i rzecznictwo małych oraz rozwijających się NGO z obszarów wiejskich i małych miast województwa pomorskiego

Kierunki rozwoju

Rozwój współpracy i rzecznictwa powinien iść w kierunku budowania lokalnego ekosystemu NGO, w którym organizacje znają się, wiedzą, jakie mają zasoby, potrafią wspólnie definiować problemy oraz przedstawiać je administracji publicznej.

Kluczowe jest przejście od współpracy okazjonalnej do współpracy regularnej, animowanej i moderowanej przez facylitatora lub lokalnego brokera współpracy.

Drugim kierunkiem powinno być wzmacnianie samoświadomości organizacji jako podmiotów mających prawo do współdecydowania o lokalnych politykach.

Rzecznictwo należy rozumieć szeroko: jako umiejętność mówienia we własnej sprawie, zgłaszania potrzeb, udziału w konsultacjach, współtworzenia programów współpracy, uczestnictwa w komisjach oceny ofert oraz korzystania z ciał dialogu.

Trzecim kierunkiem jest budowanie pomostów między NGO a samorządem. **Potrzebna jest edukacja dwustronna: organizacje powinny lepiej rozumieć sposób działania administracji, a urzędnicy powinni lepiej rozumieć specyfikę małych NGO, ich ograniczenia kadrowe, finansowe i organizacyjne.**

4 Współpraca, sieciowanie i rzecznictwo małych oraz rozwijających się NGO z obszarów wiejskich i małych miast województwa pomorskiego

Cele

Celem głównym w tym obszarze jest wzmocnienie zdolności małych i rozwijających się NGO do współpracy, reprezentowania własnych interesów oraz partnerskiego udziału w lokalnym systemie podejmowania decyzji.

Cele szczegółowe:

1. **Stworzenie lokalnej mapy** organizacji, zasobów, kompetencji i potrzeb;
2. **Uruchomienie regularnych przestrzeni** spotkań i wymiany doświadczeń między NGO;
3. **Rozwijanie projektów** partnerskich i wspólnych inicjatyw;
4. **Zwiększenie udziału NGO** w konsultowaniu programów współpracy;
5. **Przygotowanie organizacji** do udziału w komisjach konkursowych, radach pożytku i innych ciałach doradczych;
6. **Wzmocnienie rzecznictwa** małych i średnich organizacji z terenów wiejskich i małych miast;
7. **Poprawa jakości relacji** między NGO a jednostkami samorządu terytorialnego;
8. **Wypracowanie mechanizmów** nagradzania i promowania dobrych praktyk współpracy JST z NGO.

4 Współpraca, sieciowanie i rzecznictwo małych oraz rozwijających się NGO z obszarów wiejskich i małych miast województwa pomorskiego

Metody pracy

Podstawową metodą powinno być regularne, facylitowane sieciowanie. Spotkania nie powinny mieć wyłącznie charakteru informacyjnego. **Każde forum, warsztat lub lokalne spotkanie NGO powinno składać się z trzech części: merytorycznej, warsztatowej i integracyjnej.**

Część merytoryczna służy przekazaniu wiedzy, np. o programie współpracy, konsultacjach, ciałach dialogu lub możliwościach finansowania. Część warsztatowa powinna prowadzić do wypracowania konkretnych postulatów, rekomendacji albo planu wspólnego działania. Część integracyjna buduje zaufanie, które jest warunkiem dalszej współpracy.

Ważną metodą jest praca na konkretnych lokalnych sprawach. **Rzecznictwo powinno być ćwiczone w praktyce, np. poprzez analizę programu współpracy z NGO, przygotowanie wspólnego stanowiska, zgłoszenie propozycji do konsultacji albo udział przedstawicieli NGO w posiedzeniu rady gminy, komisji dialogu lub rady działalności pożytku publicznego.**

Należy także rozwijać model self-advocacy, czyli rzecznictwa prowadzonego przez organizacje we własnej sprawie. Małe NGO powinny wiedzieć, że mogą zgłaszać problemy nie tylko indywidualnie do urzędu, ale również poprzez rady pożytku, federacje, organizacje parasolowe, lokalnych rzeczników NGO lub wspólne stanowiska sieci organizacji.

Istotną metodą jest ustanowienie terenowego rzecznika małych i średnich NGO. Rzecznik mógłby zbierać postulaty organizacji, wspierać je w kontaktach z administracją, kierować sprawy do właściwych ciał dialogu, inicjować warsztaty strategiczne oraz pilnować, aby głos mniejszych organizacji był obecny w debacie lokalnej i regionalnej.

4 Współpraca, sieciowanie i rzecznictwo małych oraz rozwijających się NGO z obszarów wiejskich i małych miast województwa pomorskiego

Narzędzia

- **Mapa zasobów NGO** — proste, aktualizowane narzędzie pokazujące, jakie organizacje działają na danym terenie, czym się zajmują, jakimi zasobami dysponują, jakiego wsparcia potrzebują i w jakich obszarach są gotowe do współpracy.
- **Aktualizowana baza kontaktów NGO** — dostępna dla organizacji i samorządów, obejmująca dane kontaktowe, obszary działania, osoby do kontaktu oraz preferowane formy współpracy.
- **Lokalne fora NGO** — cykliczne spotkania organizacji, samorządów i instytucji lokalnych, prowadzone przez facylitatora. Każde forum powinno kończyć się konkretnym rezultatem: listą postulatów, deklaracją współpracy, planem działań, rekomendacjami do programu współpracy lub inicjatywą partnerską.
- **Pikniki, festiwale i gale NGO** — wydarzenia łączące integrację sektora, promocję działań społecznych i budowanie relacji z mieszkańcami oraz samorządem. Mogą być również okazją do prezentacji dobrych praktyk i rekrutacji wolontariuszy.
- **Warsztaty konsultowania programu współpracy** — praktyczne spotkania dla NGO, podczas których organizacje uczą się czytać program współpracy, zgłaszać uwagi i rozwiązania, monitorować ich wdrażanie.
- **Przegląd lokalnych programów współpracy** — analiza dokumentów pod kątem obecności rozwiązań korzystnych dla małych NGO, np.: regranting, mikrogranty, uproszczone procedury, zaliczki, wieloletnie konkursy, wsparcie pozafinansowe i udział NGO w komisjach konkursowych.
- **Szkolenia z podstaw działania samorządu** — krótkie, praktyczne moduły wyjaśniające, jak działa gmina, powiat i województwo, czym są konsultacje społeczne, komisje rady, program współpracy, budżet JST, rada działalności pożytku publicznego i konkurs ofert.
- **Nagroda dla JST za dobrą współpracę z NGO** — regionalne lub lokalne wyróżnienie promujące samorządy, które tworzą partnerskie, przejrzyste i dostępne mechanizmy współpracy z organizacjami pozarządowymi.

4 Współpraca, sieciowanie i rzecznictwo małych oraz rozwijających się NGO z obszarów wiejskich i małych miast województwa pomorskiego

Narzędzia

- **Szkolenia dla urzędników o specyfice małych NGO** — spotkania pokazujące ograniczenia i potencjał organizacji z terenów wiejskich i małych miast, w tym problem pracy społecznej, braku kadr, niskiej dostępności usług księgowych, trudności transportowych i obciążenia liderów.
- **Lokalny rzecznik małych i średnich NGO** — osoba lub funkcja działająca przy federacji, sieci, centrum organizacji pozarządowych albo partnerstwie lokalnym, której zadaniem jest zbieranie problemów sektora, kierowanie ich do właściwych instytucji i wspieranie organizacji w rzecznictwie.
- **Pakiet startowy rzecznictwa dla małych NGO** — prosty zestaw materiałów: wzór pisma do urzędu, instrukcja udziału w konsultacjach, checklista analizy programu współpracy, opis ścieżki zgłaszania postulatów do rady pożytku lub rzecznika NGO, przykładowy formularz postulatu.

- **Kongres współpracy lokalnej** — coroczne wydarzenie dla NGO, JST, instytucji publicznych i partnerów społecznych, służące podsumowaniu współpracy, wymianie dobrych praktyk, wręczeniu nagród, wypracowaniu rekomendacji.

Wdrożenie tych narzędzi powinno prowadzić do powstania lokalnej sieci współpracy NGO, która nie zastępuje samodzielności poszczególnych organizacji, ale wzmacnia ich głos, ułatwia dostęp do informacji, zmniejsza samotność liderów i tworzy podstawę do partnerskiej rozmowy z administracją publiczną.

Model powinien być lekki, praktyczny i możliwy do powielania w różnych gminach województwa pomorskiego, szczególnie tam, gdzie organizacje działają w rozproszeniu, z niewielkimi zasobami i bez stałego zaplecza instytucjonalnego.

Opracowanie: **Marta Dietrich**

5 Komunikacja i widoczność małych oraz rozwijających się NGO z obszarów wiejskich i małych miast województwa pomorskiego

Diagnoza

W ramach diagnozy przeprowadzonej podczas sprintu rozwojowego obszar komunikacji i widoczności małych organizacji został oceniony na 1 w skali 1 - 5. Wskazano przede wszystkim brak widoczności organizacji, słabe kompetencje komunikacyjne oraz niską jakość prowadzonych działań promocyjnych.

W praktyce wiele lokalnych NGO jest rozpoznawalnych jedynie w wąskim kręgu osób bezpośrednio związanych z organizacją.

Mieszkańcy korzystają z organizowanych wydarzeń, zajęć lub pomocy, ale nie zawsze wiedzą, kto je przygotował, jaka jest misja organizacji ani w jaki sposób można ją wesprzeć lub do niej dołączyć.

Problemem nie jest całkowity brak komunikacji, lecz jej aktywność i przypadkowość. Najczęściej ogranicza się ona do zapowiedzi wydarzenia, opublikowania plakatu albo zdjęć po zakończeniu działania.

Rzadziej organizacje wyjaśniają, jaki problem społeczny rozwiązują, jakie efekty osiągają i dlaczego ich aktywność jest ważna dla rozwoju miejscowości.

Brakuje prostych planów komunikacji, określenia odbiorców, podziału odpowiedzialności, kalendarzy publikacji, spójnych materiałów graficznych oraz świadomego łączenia komunikacji z pozyskiwaniem wolontariuszy, darczyńców, członków i partnerów.

Małe NGO mają ponadto ograniczone zasoby kadrowe i finansowe. **Osoba zarządzająca organizacją jest często równocześnie koordynatorem projektu, księgowym, organizatorem wydarzeń i administratorem profilu społecznościowego.**

Raport dotyczący technologii cyfrowych wskazuje, że 79% organizacji widzi potrzebę szerszego wykorzystywania technologii, szczególnie w marketingu i fundraisingu, ale 76% napotyka bariery, przede wszystkim brak środków na wdrożenia.

W małych organizacjach wybierane są więc narzędzia bezpłatne i proste, a komunikacja bywa uzależniona od czasu i umiejętności jednej osoby (Badania Klon/Jawor i Sektor 3.0, 2025).

5 **Komunikacja i widoczność** małych oraz rozwijających się NGO z obszarów wiejskich i małych miast województwa pomorskiego

Diagnoza

Specyfika obszarów wiejskich i małych miast wymaga łączenia kanałów cyfrowych z lokalnym obiegiem informacji.

Ważne są nie tylko Facebook czy strona internetowa, ale także strony i media społecznościowe gminy, biblioteki, domy kultury i szkoły, lokalna prasa, parafie, tablice oraz słupy ogłoszeniowe, zebrania wiejskie i bezpośrednie rekomendacje mieszkańców.

Organizacje często nie mają jednak dostępu do uporządkowanego systemu publikowania informacji w kanałach JST.

Brakuje wspólnych kalendarzy wydarzeń, stałych zakładek dla NGO, lokalnych newsletterów oraz jasnych zasad przekazywania materiałów do urzędu i mediów.

Słaba widoczność ogranicza zdolność organizacji do rekrutowania osób, budowania partnerstw, pozyskiwania darowizn i wykazywania swojej wartości wobec samorządu.

Utrudnia także ubieganie się o status organizacji pożytku publicznego i efektywne korzystanie z mechanizmu 1,5% podatku. Status OPP nie powinien być celem dla każdej organizacji, ale organizacje stabilne, spełniające warunki i gotowe do dodatkowych obowiązków sprawozdawczych powinny otrzymać wsparcie w ocenie opłacalności tej ścieżki oraz przygotowaniu komunikacji do mieszkańców.

5 **Komunikacja i widoczność** małych oraz rozwijających się NGO z obszarów wiejskich i małych miast województwa pomorskiego

Kierunki rozwoju

Rozwój w tym obszarze powinien prowadzić od komunikacji doraźnej do prostego, regularnego systemu opartego na misji organizacji, potrzebach odbiorców i mierzalnych celach.

Każda organizacja powinna posiadać podstawowy standard widoczności: aktualne dane kontaktowe, jasny opis działalności, wskazanie sposobu dołączenia lub wsparcia, regularną informację o efektach oraz co najmniej jeden kanał, nad którym ma większą kontrolę niż profil w mediach społecznościowych, np. prostą stronę internetową, newsletter lub aktualny profil w spis.ngo.pl.

Drugim kierunkiem jest budowanie lokalnego ekosystemu informacji o aktywności społecznej. JST powinny traktować promocję NGO jako element wspierania aktywności obywatelskiej. Potrzebne są czytelne zakładki dla organizacji na stronach gmin i powiatów, wspólne kalendarze wydarzeń, możliwość publikowania informacji w mediach samorządowych oraz dostępne dla NGO słupy i gabloty ogłoszeniowe.

Rozwiązania te powinny działać według prostych, przejrzystych zasad, niezależnie od osobistych relacji z urzędem.

Trzecim kierunkiem jest rozwijanie umiejętności opowiadania o zmianie społecznej. **Organizacje powinny przechodzić od komunikatu „co zrobiliśmy” do komunikatu „co zmieniło się dzięki działaniu”**, wykorzystując historie uczestników, dane, fotografie, krótkie filmy i rekomendacje partnerów, przy zachowaniu zasad ochrony wizerunku i godności osób. Komunikacja powinna być również dostępna: pisana prostym językiem, uzupełniana napisami, tekstami alternatywnymi i czytelną grafiką.

Czwartym kierunkiem jest powiązanie widoczności z rozwojem instytucjonalnym. **Dobra komunikacja ma wspierać nie tylko promocję wydarzeń, ale także fundraising, rekrutację, rzecznictwo, współpracę z biznesem oraz budowanie zaufania**

Organizacje powinny uczyć się mierzyć efekty komunikacji i wybierać kanały adekwatne do grup odbiorców, zamiast „być wszędzie”.

5 **Komunikacja i widoczność** małych oraz rozwijających się NGO z obszarów wiejskich i małych miast województwa pomorskiego

Cele działań

Głównym celem działań w tym obszarze powinno być wzmocnienie zdolności małych i rozwijających się organizacji z małych miast i obszarów wiejskich do prowadzenia świadomych, trwałych i adekwatnych do lokalnej skali działań komunikacyjnych.

Ważnym celem szczegółowym jest tu zwiększenie rozpoznawalności małych NGO i wiedzy mieszkańców o ich roli w rozwoju lokalnym.

Warto położyć nacisk na wprowadzanie w organizacjach prostych planów komunikacji oraz stałego podziału odpowiedzialności za komunikację. Dzięki temu powinna nastąpić poprawa jakości informacji o misji, działaniach, efektach i możliwościach zaangażowania.

Ważnym zadaniem jest zwiększenie wykorzystania w promocji działań NGO lokalnych kanałów urzędów gmin, instytucji publicznych - ich stron internetowych, mediów społecznościowych, drukowanych biuletynów.

Zarazem warto ograniczać uzależnienie komunikacji od jednego kanału i jednej osoby.

Ważne jest także powiązanie komunikacji lokalnych NGO z pozyskiwaniem wolontariuszy, darczyńców, członków i partnerów, przygotowanie zainteresowanych organizacji do uzyskania statusu OPP i prowadzenia kampanii 1,5% oraz upowszechnienie standardów dostępnej, etycznej i opartej na faktach komunikacji.

5 **Komunikacja i widoczność** małych oraz rozwijających się NGO z obszarów wiejskich i małych miast województwa pomorskiego

Metody pracy

Wsparcie powinno rozpoczynać się od krótkiego audytu widoczności organizacji.

Analizie podlegałyby aktualność danych, czytelność opisu misji, używane kanały, regularność publikacji, spójność materiałów, dostępność treści oraz to, czy odbiorca wie, jak skontaktować się, dołączyć albo przekazać wsparcie. Wyniki audytu powinny prowadzić do przygotowania jednej strony planu komunikacji na najbliższe sześć lub dwanaście miesięcy.

Najważniejszą metodą są warsztaty wdrożeniowe prowadzone na rzeczywistych materiałach organizacji. Uczestnicy powinni podczas spotkania poprawiać opis organizacji, tworzyć komunikaty dla różnych odbiorców, przygotowywać plan publikacji, formularz zgłoszenia wolontariusza, krótką prezentację dla partnera i materiał pokazujący efekt działania.

Szkolenia powinny być uzupełnione konsultacjami, podczas których ekspert pomaga wdrożyć rozwiązania w konkretnych kanałach.

Warto stosować lokalne laboratoria komunikacji i grupy wzajemnej informacji zwrotnej. Kilka organizacji może wspólnie planować kampanie, wymieniać fotografie i kontakty do mediów, wzajemnie oceniać czytelność komunikatów oraz tworzyć tematyczne cykle pokazujące społeczną aktywność gminy lub powiatu.

Elementem metody powinny być spotkania z pracownikami JST i lokalnymi mediami, zakończone ustaleniem procedury publikowania materiałów NGO.

Dla organizacji o większym potencjale należy uruchomić krótkie ścieżki mentoringowe: komunikacja dla fundraisingu, przygotowanie do OPP i kampanii 1,5%, komunikacja kryzysowa, współpraca z mediami oraz wykorzystanie prostych narzędzi cyfrowych i AI.

Wsparcie może być uzupełniane małymi grantami na stronę internetową, identyfikację wizualną, dokumentację fotograficzną lub dostępne materiały promocyjne.

5 Komunikacja i widoczność małych oraz rozwijających się NGO z obszarów wiejskich i małych miast województwa pomorskiego

Narzędzia

Z punktu widzenia małych, lokalnych NGO warto wdrażać i rozwijać następujące rozwiązania:

- **jednostronicowa karta strategii komunikacji:** cel, odbiorcy, główne przekazy, kanały, odpowiedzialność i wskaźniki;
- **checklista widoczności NGO** oraz karta audytu strony internetowej i profili społecznościowych;
- **szablon opisu organizacji** - czytelny przekazu dla mieszkańców, JST, biznesu, mediów i darczyńców;
- **kalendarz redakcyjny** oraz pakiet prostych szablonów postów, plakatów, informacji prasowych i newsletterów;
- **lokalna baza mediów, instytucji i osób** odpowiedzialnych za publikację informacji;
- **stała zakładka NGO na stronach gmin i powiatów,**
- **wspólny kalendarz wydarzeń** oraz newsletter lokalnej aktywności;
- **słupy, gabloty i tablice ogłoszeniowe dostępne dla organizacji** według przejrzystego regulaminu;
- **aktualny profil organizacji w spis.ngo.pl** oraz prosty standard informacji na własnej stronie;
- **pakiet dokumentów** dotyczących zdjęć, wizerunku i bezpiecznego opowiadania historii uczestników;
- **prosty arkusz mierzenia zasięgu i rezultatów komunikacji,** obejmujący nie tylko reakcje w internecie, lecz także zgłoszenia, darowizny, wolontariuszy i nowe partnerstwa;
- **pakiet „Droga do OPP i 1,5%”** obejmujący diagnozę gotowości, harmonogram formalności oraz plan komunikacji do mieszkańców.

Opracowanie: **Piotr Dominiak**

6 Dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami i włączenie społeczne w NGO z obszarów wiejskich i małych miast

Diagnoza

W diagnozie zrealizowanej podczas sprintu rozwojowego dostępność i włączenie społeczne otrzymały ocenę 1 w skali 1 - 5.

Za najważniejsze problemy uznano brak wiedzy, brak praktycznych umiejętności zapewniania dostępności oraz niewielkie doświadczenie we włączaniu osób ze szczególnymi potrzebami w działania organizacji.

Dostępność jest często postrzegana jako temat specjalistyczny, kosztowny i dotyczący wyłącznie organizacji pracujących z osobami z niepełnosprawnościami. W rezultacie pojawia się dopiero przy przygotowywaniu wniosku lub po zgłoszeniu konkretnej potrzeby, zamiast być elementem planowania każdego działania.

Skala potrzeb jest znacząca. Według wyników NSP 2021 w województwie pomorskim mieszkało 346,5 tys. osób z niepełnosprawnościami, czyli 14,7% ludności regionu.

Pojęcie osoby ze szczególnymi potrzebami jest jednak szersze i obejmuje również m.in.:

- osoby starsze,
- osoby czasowo ograniczone ruchowo,
- osoby neuroróżnorodne,
- osoby z trudnościami w rozumieniu tekstu,
- osoby z wadami wzroku,
- rodziców z małymi dziećmi,
- migrantów nieznających dobrze języka polskiego,
- osoby doświadczające wykluczenia cyfrowego,
- osoby wykluczone transportowo.

Dostępność nie jest więc rozwiązaniem dla nielicznej grupy, lecz warunkiem rzeczywistego otwarcia organizacji na lokalną społeczność (GUS i Urząd Statystyczny w Gdańsku, NSP 2021).

6 Dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami i włączenie społeczne w NGO z obszarów wiejskich i małych miast

Diagnoza

Na obszarach wiejskich bariery nakładają się na siebie.

Dojazd transportem publicznym jest ograniczony lub nie istnieje, a specjalistyczne wsparcie, np. tłumaczenie na polski język migowy, audiodeskrypcja czy asystencja, bywa praktycznie niedostępne.

Działania odbywają się często w starszych świetlicach, remizach, szkołach lub obiektach bez windy, dostępnej toalety i odpowiedniego oznakowania.

Wykluczenie może wynikać również z braku informacji o możliwości zgłoszenia potrzeb, zbyt trudnego formularza zgłoszeniowego, niedostępnego dokumentu zgłoszenia, mało czytelnej grafiki informacyjnej, braku napisów w materiale wideo albo nieprzygotowania prowadzących wydarzenie na obecność osób ze szczególnymi potrzebami.

Włączenie społeczne powinno dotyczyć nie tylko odbiorców działań, ale również osób tworzących organizację.

Małe NGO rzadko postrzegają osoby z niepełnosprawnościami jako potencjalnych pracowników, wolontariuszy, członków władz i ekspertów.

Jedną z przyczyn jest brak wiedzy o organizacji dostępnej rekrutacji i stanowiska pracy, a także o instrumentach PFRON, takich jak dofinansowanie do wynagrodzeń, zwrot kosztów wyposażenia lub przystosowania stanowiska oraz wsparcie pracownika pomagającego osobie z niepełnosprawnością.

Niewykorzystanie tego potencjału pogłębia niedobory kadrowe organizacji i utrwala przekonanie, że osoby z niepełnosprawnościami mogą być wyłącznie odbiorcami pomocy.

6 Dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami i włączenie społeczne w NGO z obszarów wiejskich i małych miast

Kierunki rozwoju

Podstawowym kierunkiem powinno być włączenie dostępności do zwykłego sposobu zarządzania organizacją. Oznacza to uwzględnianie jej w diagnozie potrzeb, planie działania, budżecie, wyborze miejsca, zamówieniach, komunikacji, rekrutacji, bezpieczeństwie i ewaluacji.

Model powinien opierać się na projektowaniu uniwersalnym, a gdy pełna dostępność nie jest możliwa – na racjonalnych usprawnieniach zaplanowanych wspólnie z osobą, której dotyczy.

Drugim kierunkiem jest wdrażanie dostępności etapami. Małe NGO nie potrzebują na początku rozbudowanych procedur, lecz minimalnego standardu, checklisty i planu poprawy na kolejne dwanaście miesięcy. Priorytety powinny wynikać z rodzaju działań i realnych grup odbiorców. Inne rozwiązania będą potrzebne w klubie seniora, inne podczas festynu, warsztatu online, zajęć sportowych czy działań w ogrodzie społecznym.

Trzecim kierunkiem jest podejście partycypacyjne. Osoby z różnymi potrzebami powinny współtworzyć i testować rozwiązania jako eksperci przez doświadczenie. Pozwala to odejść od założeń opartych na wyobrażeniach i skupić się na rzeczywistych barierach.

Włączenie powinno oznaczać możliwość współdecydowania, pełnienia ról liderских i wykonywania pracy, a nie wyłącznie udział w przygotowanych zajęciach.

Czwartym kierunkiem jest rozwój dostępnego zatrudnienia i wolontariatu. Organizacje powinny poznawać zasady dostępnej rekrutacji, możliwości dostosowania stanowisk i instrumenty PFRON. Równolegle należy rozwijać lokalne rozwiązania ograniczające bariery charakterystyczne dla obszarów wiejskich: wsparcie transportowe, działania mobilne, wykorzystanie dostępnych budynków publicznych, możliwość udziału hybrydowego i współpracę z OPS, PCPR, bibliotekami, szkołami oraz organizacjami osób z niepełnosprawnościami.

6 Dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami i włączenie społeczne w NGO z obszarów wiejskich i małych miast

Cele działań

Celem głównym jest zwiększenie udziału osób ze szczególnymi potrzebami w aktywnościach realizowanych przez nowe i rozwijające się organizacje pozarządowe z małych miast i obszarów wiejskich zarówno w charakterze uczestników, jak i aktywnych współtwórców.

Osiągnięcie tego wymaga realizacji celów pośrednich, takich jak:

- **zwiększenie wiedzy organizacji o dostępności**, projektowaniu uniwersalnym i racjonalnych usprawnieniach;
- **wdrożenie w małych NGO podstawowego standardu dostępności** działań, komunikacji i wydarzeń;
- **zwiększenie udziału osób ze szczególnymi potrzebami** w diagnozowaniu, planowaniu i ocenie działań;
- **ograniczenie barier** architektonicznych, cyfrowych, informacyjno-komunikacyjnych, transportowych i społecznych;
- **zwiększenie liczby organizacji** oferujących dostępny wolontariat, członkostwo i zatrudnienie;

- **upowszechnienie wiedzy** o instrumentach PFRON i zasadach dostosowania stanowisk pracy;
- **wprowadzenie dostępności do budżetów**, umów, zakupów, regulaminów i procedur bezpieczeństwa;
- **rozwój lokalnych partnerstw** wspierających włączenie społeczne na terenach wiejskich i w małych miastach.

6 Dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami i włączenie społeczne w NGO z obszarów wiejskich i małych miast

Metody pracy

Proces wsparcia powinien zaczynać się od praktycznego przeglądu dostępności organizacji. Może on przyjąć formę spaceru badawczego po miejscu działania, analizy drogi uczestnika od otrzymania informacji do zakończenia udziału oraz przeglądu strony, formularzy, dokumentów i materiałów promocyjnych.

Audyt powinien kończyć się krótką listą barier, działań możliwych do wykonania od razu oraz inwestycji wymagających partnerstwa lub finansowania.

Potrzebne są szkolenia oparte na realnych sytuacjach i wdrożeniach. Zamiast ogólnego omawiania przepisów organizacje powinny przygotować dostępne zaproszenie, formularz pytający o potrzeby, plan wydarzenia, budżet dostępności, informację o dojeździe, zasady ewakuacji i dostępny dokument.

Dobłą metodą są konsultacje z ekspertami przez doświadczenie oraz testowanie wydarzeń i materiałów przez osoby o różnych potrzebach.

Warto tworzyć lokalne laboratoria dostępności, w których NGO, JST i instytucje publiczne wspólnie rozwiązują konkretne problemy, np. wybierają dostępne miejsce spotkań, organizują transport, przygotowują ogród społeczny z podwyższonymi grządkami, tworzą cichą strefę podczas wydarzenia albo zapewniają napisy i transmisję online.

Wsparcie powinno obejmować małe granty wdrożeniowe oraz możliwość wypożyczania sprzętu, np. przenośnej pętli indukcyjnej, rampy lub zestawu oznaczeń.

Osobną ścieżką powinno być doradztwo dotyczące zatrudniania osób z niepełnosprawnościami. Obejmowałoby ono analizę stanowiska, dostępność procesu rekrutacji, dobór racjonalnych usprawnień, informacje o dofinansowaniach PFRON i wsparciu pracownika wspomagającego oraz przygotowanie zespołu.

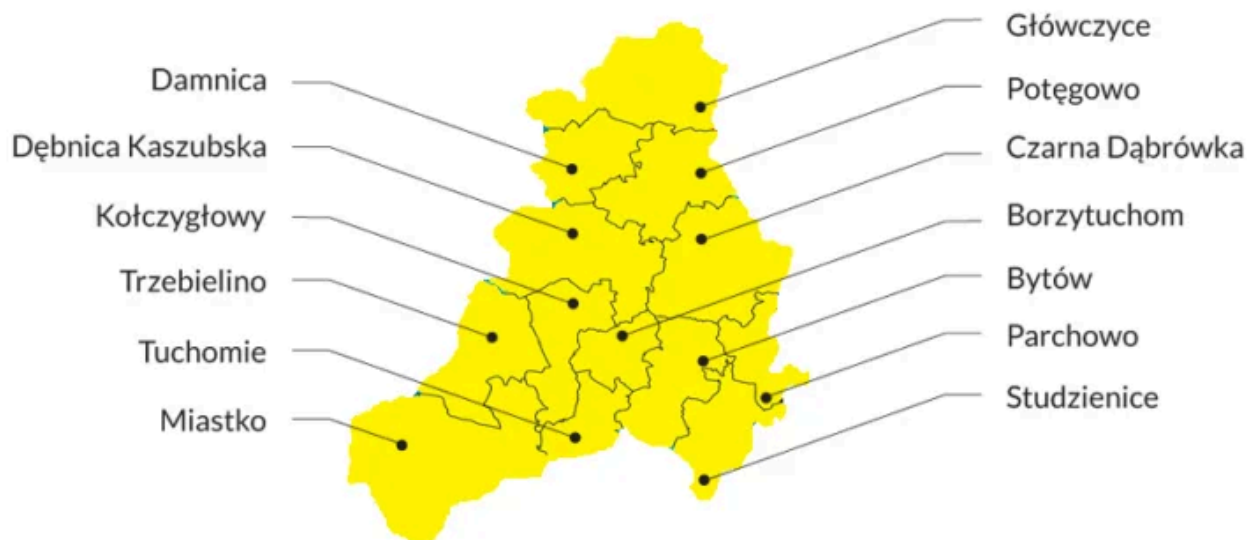
Uzupełnieniem mogą być wizyty studyjne w organizacjach, które stosują włączające rozwiązania w zatrudnieniu, wolontariacie i zarządzaniu.

6 Dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami i włączenie społeczne w NGO z obszarów wiejskich i małych miast

Narzędzia

- Kompleksowa, prosta **checklista dostępności NGO** obejmująca miejsce, wydarzenia, komunikację, dokumenty, transport, rekrutację i bezpieczeństwo;
- **karta diagnozy barier** oraz roczny plan poprawy dostępności z priorytetami, kosztami, terminami i odpowiedzialnością;
- **formularz zgłoszeniowy** umożliwiający dobrowolne i bezpieczne wskazanie potrzeb uczestnika;
- **standard dostępnego wydarzenia** wraz z listą pytań o miejsce, dojazd, toalety, odpoczynek, dietę, komunikację, wsparcie i ewakuację;
- **pakiet dostępnych dokumentów**, prezentacji, grafik, filmów z napisami i informacji pisanych prostym językiem;
- **„paszport dostępności”** lokalnych sal i obiektów opisujący ich rzeczywiste warunki oraz możliwe usprawnienia;
- **baza lokalnych ekspertów i usług**: PJM, audiodeskrypcja, transport, asystencja, dostępność cyfrowa, konsultacje i wypożyczalnia sprzętu;
- pakiet „Dostępne zatrudnienie w NGO” z informacjami o rekrutacji, dostosowaniu stanowiska i instrumentach PFRON;
- **mikrogranty na racjonalne usprawnienia** i dostępne rozwiązania, w tym podwyższone grządki, kontrastowe oznaczenia, napisy, podjazdy mobilne, ciche strefy lub wsparcie transportowe;
- **lokalny koordynator lub mobilny doradca dostępności** wspierający kilka gmin i organizacji;
- **zestaw wskaźników włączenia**: liczba osób zgłaszających potrzeby, zastosowane usprawnienia, udział osób ze szczególnymi potrzebami w zespole i władzach oraz poziom satysfakcji uczestników.

Opracowanie: **Piotr Dominiak**

Lokalna Grupa Działania Partnerstwo Dorzecze Słupi to Stowarzyszenie, które realizuje Lokalną Strategię Rozwoju w ramach PS WPR na lata 2023-2027 oraz w ramach Programu Regionalnego FEP dla Pomorza 2021-2027.

W skład LGD PDS wchodzi 13 gmin z dwóch powiatów: bytowskiego i słupskiego. Obszar ten zamieszkuje 105 tys. mieszkańców.

Wśród członków LGD są przedstawiciele sektora publicznego – samorządy lokalne i podmioty od nich zależne, przedstawiciele sektora społecznego – **lokalne organizacje pozarządowe i przedstawiciele sektora gospodarczego** – firmy, w tym osoby prowadzące działalność gospodarczą oraz rolniczą.

LGD Partnerstwo Dorzecze Słupi realizuje **projekt "Pozarządowy Manager"** w ramach którego powstało niniejsze opracowanie.

Adres:

ul. Podzamcze 34/29,
77-100 Bytów

Strona internetowa:

www.pds.org.pl

Telefony:

59 81 32 200,
533 339 188,
533 339 187

e-mail: biuro@pds.org.pl

Godziny otwarcia biura:

PN – PT / 7:00 – 15:00